

Чарівна дудочка

Анатолій Дрофань

Одного разу Івась почув по радіо казку. Розповідалося в ній про дідуса, який знайшов у лісі чарівну дудочку.

Вона мала якусь дивовижну силу. Вийде дідусь у поле, заграє на дудочку, і на чорній землі жито виростає. Стане біля яру, торкнеться губами її, і яр, що віками пустував, вмить наповнюється водою. У воді тій уже й рибки грають і цілі табуни качок плавають. А то якось прийшов дідусь у голий степ, заграв на свою дудочку, і навколо виріс густий, тінистий ліс.

Уже й день минув, і тиждень, і місяць, як Івась почув ту казку, а забути її ніяк не міг. Все ходив та зітхав: от коли б мені таку дудочку.

Жив Івась у селі Кринички з мамою, татом і дідусем. Мама в колгоспі працювала ланковою, тато — трактористом, а дідусь — ковалем.

І хоча Івасеві було п'ять років, проте й для нього вдома знаходилася робота. Мати, йдучи в поле, наказувала хлопцеві:

— Ти ж, Івасику, поснідавши, прибери зі столу, підмети хату. В обід курям посип проса та постав води. Полкану теж даси їсти.

Часом знаходилася ще й інша робота: то стерегти помідори, щоб кури не клювали, то курчат берегти від сороки.

А якщо говорити по правді, Івась був дуже неохочий до роботи. Прийде мама з поля, а він і тарілки зі столу не прибрав, і хату не підмів, і Полкан голодний, і в городі геть чисто всі помідори кури поклювали. Тут мама і починає:

— Як тобі не соромно, Івасику? І в кого тільки ти такий білоручка вдався? У нас же в сім'ї ніби всі працюваті, ледарів немає. Бачиш, ось і я, і тато працюємо. На що вже дідусь зовсім старий, проте кузні ніяк не хоче покидати. А ти такий лінивий, нероба...

Слухає Івась ті мамині докори, а сам думає про чарівну дудочку. Ех, була б вона в нього,— не треба було б ні хати підмітати, ні курей стерегти... Сів би, заграв на ту дудочку, і все б саме собою поробилося. І тоді б мама не лаяла, а хвалила б його кожен день.

Івасикові так захотілося мати ту дудочку, що він вирішив помандрувати в ліс і будь-що знайти її там.

Ліс у них починався зразу за селом — густий, великий. Він зустрів хлопця насторожено: чого це, мовляв, малий завітав сюди? З-за пенька визирнула пташка-красногрудка, помітила Івася та тільки шмиг у кущі і сховалася. На гілці сиділа білочка та гризла горішок. Тільки-но побачила хлопця, розпустила хвіст і теж кинулася в гущавину. На галявині зустрівся зайчик-побігай— чик. Він піднявся на задні лапки, якусь хвилину уважно дивився на Івасика, потім як поскаче — тільки трава навколо зашуміла.

— Ага,— посміхнувся Івасик,— бач які хитруни... Знаю, чого ви поспішаєте в ліс.

Хочете сказати чарівній дудочці, щоб та від мене сховалася. Даремно.

Івасик і собі чимдуж побіг у гущавину, зазирнув під один кущ, під другий, третій, але чарівної дудочки там не було.

"Нічого, все одно знайду",— подумав хлопець, ідучи далі в ліс та зазираючи під густі кущі.

Деся кувала зозуля, кричала іволга, туркотали дикі голуби, але Івась ні на що не зважав. Він думав тільки про чарівну дудочку. Навіть не помітив, як поколов руки, обідрав ноги. Все шукав і шукав.

А тим часом навколо починало сутеніти. Треба було вже повертати додому. Жаль було Іва— сикові, що дудочки на цей раз не знайшов. Дуже жаль. Але нічого, завтра він її відшукає обов'язково.

І тільки тепер хлопець раптом зрозумів, що він не знає, в який бік треба йти додому. Івасико— ві зробилося страшно. Він щосили побіг в один бік, але в густих хащах не знайшов стежки. Він кинувся в інший бік, та дорогу перегородив глибокий яр.

А темінь вже зовсім огорнула ліс. Івасик зрозумів, що заблудився. Він сів на пеньок і гірко заплакав. "І навіщо мені потрібна була ця чарівна дудочка?— сумно думав хлопець.— Чи не краще було б робити все, що загадувала мама, ніж оце опинитися вночі в страшному лісі?.."

І хтозна, чим би це кінчилося, коли б його плачу не почув лісник, який повертався з роботи. Він узяв хлопчика за руку і пізно ввечері привів його додому.

Скільки тато й мама не допитувалися в Іва— сика, чого він пішов у ліс, хлопчик так і не сказав. Тільки дідусеві на другий день щиро признався, що хотів знайти там чарівну дудочку.

— Ну й що?— запитав дідусь.

Івась журно похитав головою.

— Пташка, білочка та зайчик перешкодили.

— Як же вони тобі перешкодили? — здивувався дідусь.

Івась розповів, як вони поперед нього поспішали в гущавину лісу, щоб сказати дудочці, що по неї прийшли.

Дідусь засміявся.

— Ні, Івасику, зовсім воно не так. Просто в кожного з них свої справи: пташка несла їжу своїм діткам, білочка лагодила своє житло до зими, зайчик шукав собі ночівлю. Кожний щось робив, тільки ти один байдикував...

— Я*не байдикував,— заперечив Івась,— я шукав чарівну дудочку.

' — Дарма,— засміявся дідусь.— Коли ти вже хочеш знати, то чарівна дудочка не в лісі.

— А де ж?— запитав Івась.

Дід простягнув свою велику, мозолисту, шорстку руку.

— Ось тут... у моїй руці.

В Івасика аж брови від здивування підскочили. Він узяв дідусеву руку за пальці, повернув її долонею донизу.

Дід погладив Івася по голові.

— Я можу своїми руками зробити в кузні чарівну дудочку.

Івасик якусь хвилину роздумував: чи ж то правду дідусь каже? Хлопець пригадав, що він на власні очі бачив, як дід у кузні робив і вози, і борони, і сокири, і обценьки. І тепер повірив дідусеві.

Івасеві хотілося ще щось узнати про дудочку, але дідусь уже поспішав на роботу і тільки розкуйовдив онукові чуба.

Колгоспна кузня була поряд з Івасиковим подвір'ям. І хлопець, поснідавши, побіг до діда.

Дідусь стояв біля ковадла — великий, кремезний, сильний. В лівій руці він тримав кліщами розпечене червоне залізо. Коло ковадла — ще два помічники з великими молотами в руках. Дідусь ударить маленьким молоточком по червоному залізу, а слідом за ним по тому ж місці два молоти: гуп, гуп... І в кузні тільки й чути:

— Дзінь, дзень, дзень... Дзінь, дзень, дзень...

Івасик кинувся до діда.

— Дідусю, то ви мені зробите чарівну дудочку?

Дід одразу не відповів. І лише коли з червоного шматка заліза була виклепана сокира, дідусь кинув її у цеберку з водою і підійшов до онука.

— А навіщо тобі, Івасику, потрібна та чарівна дудочка?

Обличчям хлопця майнула солодка, мрійна усмішка.

— О,— промовив Івась,— тоді б, дідусю, мені нічого не треба було робити: ні прибирати в хаті, ні годувати курей, ні стерегти помідори. Все б за мене робила чарівна дудочка, а я б цілими днями гуляв.

— Що, оце тобі так дуже не хочеться працювати?

Івась кивнув головою:

— Дуже...

Дідусь зітхнув, докірливо пожурив онука:

— Ех ти ж, ледащо...

Потім, запаливши цигарку, продовжував:

— Ну що ж, коли ти так хочеш мати чарівну дудочку, я зроблю її.

Івасик аж підскочив:

— Зробіть, дідусю, зробіть...

— Стривай, стривай,— підняв палець дідусь,— передчасно ти радієш. Зробити чарівну дудочку — справа нелегка.

— То правда,— погодився Івась,— було б легко зробити, кожен би її мав...

— Певно, що так,— посміхнувся дідусь.— Тільки знаєш, Івасику, тут справа така: потім за тебе все робитиме чарівна дудочка. Але поки вона буде готова, ти мусиш виконувати всю роботу сам.

Івасик кисло скривився:

— Ой...

Дідусь розвів руки:

— Ну, що ж, не хочеш, то як хочеш...— Повернувся та й пішов до ковадла.

Але Івась слідом за ним:

— Ні, ні, дідусю, я на все згоден. Чуєте?

Дідусь недовіриливо поглянув на онука.

— Та чи вистачить у тебе сили робити все те кожного дня? Бо один раз щось не зробиш, і все пропало...

— Вистачить, дідусю, вистачить... Щоб мати чарівну дудочку, я готовий на все...— гаряче заговорив Івась.

— Ну, тоді давай руку, скріпимо наш договір,— сказав дідусь і простягнув свою мозоляну п'ятірню.

Івасик подав свою, і вони міцно потисли один одному руки.

— А оскільки чарівну дудочку я робитиму не сам, а з моїми помічниками,— сказав дідусь,— то треба, щоб і вони на залізі скріпили наш договір...

Дідусь взяв свій молоточок, помічники свої молоти, і вони один за одним ударили по ковадлу.

— Дзінь, дзень, дзень... Дзінь, дзень, дзень...

Біг Івасик додому щасливий: тепер він матиме чарівну дудочку. І відтоді Івасика ніби хто підмінив. Що йому не загадай — все зробить: і прибере, і замете, і навіть після себе тарілку і ложку помие.

Так минув день, другий, тиждень. Івасик усе більше звикав до роботи. Часом і забуде щось зробити з того, що просила його мама. Але з кузні молоти ніби нагадують йому:

— Дзінь, дзень, дзень... Дзінь, дзень, дзень...

Івасик згадає про чарівну дудочку і про їхній договір з дідусем та мерщій кидається до роботи. А коли поробить усе, біжить у кузню і допомагає ковалям. То якусь залізяку несе до ковадла, то колесо відкотить до культиватора.

А дідусь, ніби навмисне, придумав йому ще одне діло: посадив у кінці городу якусь різочку і наказав онукові поливати.

Івась раз у раз нагадував дідусеві:

— Ну що, скоро буде готова моя дудочка?

Дід посміхався:

— Е, хлопче, хороша робота не за сім днів робиться, а за сім літ...

Хоч і довго, але нічого не вдієш. Івасикові дуже хочеться мати чарівну дудочку, і він ждатиме її скільки завгодно.

А мати, повернувшись з роботи, тепер просто розводила руками:

— Ну що це з нашим Івасиком зробилось? Він і в хаті прибирає, і господарство догляда. Ну справжній роботящий хазяїн став!

Івасик тільки позирає на діда: лише вони вдвох знають, що всьому виною чарівна дудочка.

* * *

...Все це було давно. Малий Івасик уже став школярем. Мати його, як і раніше,

працює в колгоспі ланковою, тільки тепер на святковому жакеті в неї з'явився орден Леніна. Тато став уже бригадиром тракторної бригади, а дідусь, хоч і постарів ще більше, все ж не залишає кузню. З тієї лозинки, яку посадив колись дідусь і наказував онукові поливати, за цей час виріс великий калиновий кущ.

І коли тепер хлопець згадує історію з чарівною дудочкою, вона здається йому казкою.

Він, Ванько, тепер відмінник і зовсім не схожий на того лінивого неробу, яким був колись малий Івасик. Вивчивши уроки, він завжди старається чимось допомогти мамі та батькові по господарству. А іншим разом, коли випаде вільна хвилина, біжить до діда в кузню, бо там молоти так весело: дзінь, дзень, дзень... дзінь, дзень, дзень...

І Ванькові здається, що то вони кличуть його. І тепер хлопець сам може стати до ковадла і зробити маленький ніжик чи ще якусь річ.

І хтозна, що буде далі, але зараз Ванькові здається, що немає кращої роботи, як у коваля. Бо ковалеві руки з якого завгодно шматка заліза можуть зробити безліч дивних речей: і сокиру, і вила, і клямку до хвіртки, і багато іншого. Якось оце нещодавно хлопець по секрету признався дідові, що і він, Ванько, коли виросте, мабуть, стане ковалем...

А що ж із дудочкою, яку пообіцяв дідусь зробити онукові?

Дідусь додержав свого слова. Коли минулого року закінчилося навчання в школі і Ванько приніс похвальну грамоту, дідусь спитав його:

— Пам'ятаєш, Ванько, як я обіцяв тобі чарівну дудочку?

Хлопець посміхнувся:

— Звичайно, пам'ятаю...

— А пригадаєш, як я говорив, що хороша робота не за сім днів робиться, а за сім літ?

Ванько кивнув головою:

— Пам'ятаю, дідусю...

— Ну от, здається, вже й минуло відтоді сім літ... Чарівна дудочка готова — візьми її...

Це була не казкова, а справжнісінька біла сопілка з дірочками для пальців, уся помережена візерунками. Івасик узяв її в руки, торкнув губами — і ніжний тремтливий звук народився в ній.

— З чого вона, дідусю?

Дід поклав онукові на плече руку.

— Аз тієї калинової лозинки, яку ми колись посадили з тобою...

Тепер Ванько не розлучався з своєю сопілкою. І вона в його руках мов оживає: то дзвенить, як струмок у горах, то заллється, ніби жайворонок у полі, то закурликає журавлиною піснею.

І в школі нині жоден вечір не обходиться, щоб Ванько не виступав перед школярами з своєю сопілкою.

А це прибіг якось додому розчервонілий, щасливий. Ще б пак, його як кращого

учня і музиканта посилають на районний зліт піонерів. "А там дивись, Ванько,— казала йому вчителька,— будеш добре вчитися, гарно грати на сопілку, пошлють тебе і в область, і аж у Київ..."

І звідки знати, може, якраз ті слова вчительки і справдяться.